

Betelt a pohár? - a Spiegel az identitáspolitikáról

Ez a fő témája a Spiegel 28. (júl. 10-i) számának. Már a főcím is meglepő: **Lázadás a régi fehérember ellen: genderbeszéd, kvóták és tabuk, identitáspolitika: Haladás, vagy egy újfajta igazságtalanság?** – Meglepő, hogy a szerzők egyáltalán felteszik e kérdést: lehet, hogy ez az irány nem is haladást jelent, hanem újfajta jogtalanságokat szül? Az alcím pedig még további meglepetést okoz: *A jogharcosok egy új generációja „biztos helyeket”, női kvótákat és gender-csillagocskákat akar. Mi ez, modern inkvizíció? – figyelmeztetnek a kritikusok, vagy egy felesleges társadalmi változás?* – Nagyon szokatlan dolog egy neves balliberális lapban ilyesmiket olvasni.*

Zűrzavar a társadalomban

Óhatatlan, hogy miközben a diszkrimináció elleni harc a kisebbségek jogait erősíti, a többséghez tartozók gyakran úgy érzik, hogy az ő jogaik viszont sérülnek. Egy fekete költőnő költeményeit csak feketék fordíthatják le autentikusan, vagy feketék színházi szerepét fekete színészeknek kell eljátszani? A német társadalom bírkózik a témával. A konzervatív gondolkodásuk e követelmények hatására sokszor még konzervatívabbak lesznek, az új aktivisták pedig még kevésbé kompromisszumképesek. A radikalizálódás törést okoz a társadalomban. Az idősek a fiatalokat azzal vádolják, hogy vakok a politikai iszlámmal szemben, a fiatalok pedig lerasszistázzák a szüleiket, ha azok szinesbőrű helyett feketét mondanak, és azzal vádolják őket, hogy a női jogok követelésének ürügyén muzulmánellenes rasszizmust terjesztenek. Az új aktivisták meggyőződésüket vallásos hitként vallják, miközben teljesen intoleránsok az ellentétes véleményekkel szemben. Mindent meg akarnak változtatni egy olyan társadalomban, melyben szüleik nem tartanak szükségesnek lényegesebb változásokat.

A CDU és az FDP zászlajára tűzte a liberális feminizmust. Az SPD-ben az identitáspolitika generációs szembenállásokat szül. A Zöldek ezt az ideológiát vallják, de a választások előtt célszerűbbnek tartják a visszafogottságot. A 68-as mozgalommal összehasonlítva: a mai baloldalt kevésbé érdekli a gazdasági javak elosztása; inkább a kulturális elismertségért küzd. A német társadalom egynegyedének migrációs háttere van, és ez úgyszintén a kulturális azonosság, az identitáspolitika szerepét erősíti.

* A „safe pace” olyan helyeket jelent, ahol nincs diszkrimináció. A gender-csillagocskák tipográfiai megoldásul szolgálnak a nyelvtani „nemsemlegesség” érdekében, személyek megjelölésére. A szótó után egy kis csillag következik, majd pedig a többes számú nőnemű „-innen” utótag. (Pl.: Kolleg*innen.) A gender-harcosok ugyanis nehezen tűrik, hogy a németben (a többi indoeurópai nyelvhez hasonlóan) nemek vannak. – Ebből is látszik, hogy az egyik diszkrimináció megszüntetése egy másik megjelenésével jár... És mi legyen a beszélt nyelvvél? A „ZDF heute” adó az írásos csillag helyét a beszédben egy kis szünettel jelzi...

Aufstand gegen den alten weißen Mann

Gendersprache,
Quoten und Tabus,
Identitätspolitik:

Fortschritt oder
neue Ungerechtigkeit?

TRUMP
Irrsinn in
Mar-a-Lago

BAERBOCK
Ein Wahlkampf
entgleist

Produktionsleitung: Ingrid Isenhardt
Redaktion: Ingrid Isenhardt, Ingrid Isenhardt, Ingrid Isenhardt
Verlag: Der Spiegel, Hamburg
Druck: Dr. Martin Kretzschmar, Berlin
Anzeigen: Anzeigen, Anzeigen, Anzeigen
Abonnenten: Abonnenten, Abonnenten, Abonnenten
Korrespondenten: Korrespondenten, Korrespondenten, Korrespondenten
Redaktionsrat: Redaktionsrat, Redaktionsrat, Redaktionsrat
Geschäftsführer: Geschäftsführer, Geschäftsführer, Geschäftsführer
Präsident: Präsident, Präsident, Präsident
Vorstand: Vorstand, Vorstand, Vorstand
Beirat: Beirat, Beirat, Beirat
Herausgeber: Herausgeber, Herausgeber, Herausgeber

Egyre több vállalat kötelezi alkalmazottait, hogy „antirasszizmus-szemináriumokon” vegyenek részt, az utcák történelmi személyek utáni

elnevezését az új korszellemnek megfelelően megváltoztatják, a nők karriert akarnak építeni, és a Bundestag a tőzsdén jegyzett nagy cégek igazgatótanácsában női kvótát ír elő.

Vajon hova vezet végül ez az új mozgalom? Szélesebbkörű lesz az egyenlőség, vagy ellenkezőleg, jobban megosztott a társadalom? – kérdezik a Spiegel elemzői. „Az erőszakosan, feltétel nélkül megvalósított egyenlőség újabb egyenlőtlenségeket és újabb ellenségképeket szül? A történelemben jelentős szerepet játszó fehérember az új ellenség? A szinesbőrűek és a nők számára megállapított kötelező kvóták, a tabu-fogalmak és az internetes pellengérré állítás az egyenlőséget szolgálja?”

Az identitáspolitika élharcosai – az új inkvizítorok

Az új jogharcosok többnyire képzettek, 20-30 év közötti kozmopoliták, és lassan megszállják a politika, a média, a gazdaság és az intézmények kulcspozícióit. A német Z-generáció (az 1995 és 2009 között születettek, a digitális bennszülöttek) 18 százaléka (!) homoszexuálisnak, leszbikusnak, biszexuálisnak, vagy egyébnek vallja magát. Ezzel szemben még csak 275-en éltek azzal a 2018 óta fennálló lehetőséggel, hogy nemileg „divers”-nek minősítsék magukat, és csak 1191 nemváltoztatás történt.

Caroline Fourest francia publicista inkvizítoroknak nevezi őket, akik tegnap még a kisebbségekkel karöltve az egyenlőtlenségek ellen harcoltak, de ma már akörül folyik a küzdelem, hogy az igazi feminizmus fehér vagy fekete. Az egyenlőség univerzális gondolata eltorzul: „egyre kisebb csoportok egyre több tagot zárnak ki soraikból, és a végén már csak egyvalaki marad, akire a megkülönböztetések minden válfaja ráillik”.... „Az esélyegyenlőség univerzális ígérete – mely végsősoron minden demokrácia alapelve – végül is nem fog mindenkire vonatkozni.” Az identitáspolitika feloldhatatlan paradoxona, hogy miközben az egyenlő bánásmódért harcol, egyes csoportokat kíméletlenül és nem egyenlően kezel.

A német egyetemeken még egyelőre viszonylagos nyugalom van, a „cancel culture”, az új aktivistáknak nem tetsző oktatók eltávolításának követelése még nem terjedt el olyan mértékben, mint az amerikai és a brit egyetemeken. (Aki megélte a '60-as évek végét, azt ez a fajta egyetemi lázongás a kínai kultúrforradalomra emlékezteti; ott Mao biztatására számoltak le a régi elittel és értelmiséggel, most a szélsőséges liberális média lázít.)

A klasszikus munkásmozgalmi kritika

Az is meglepő, hogy a lap az identitáspolitika legjelentősebb kritikusának, a német politikai paletta szélsőbaloldalán álló, iráni származású Sarah Wagenknecht-nek, a Die Linke korábbi vezetője nézeteinek szokatlanul nagy helyet ad. Wagenknecht úgy látja, hogy az identitáspolitika komoly veszéllyel jár a baloldalra és a munkásmozgalmra nézve: „Az

identitáspolitika megoszt. A különbözőségekből áthidalhatatlan szembenállásokat teremt, mely megtöri az empátia és szolidaritás bázisát.”...”A baloldali pártok csak akkor lehetnek újból sikeresek, ha vissza tudják szorítani ezt az áramlatot.” *Die Selbstgerechten: Mein Gegenprogramm – für Gemeinsinn und Zusammenhalt* című, áprilisban megjelent könyve a Spiegel júliusi szakkönyv-bestseller listáján a 2. helyen áll. (A következetesek: ellenprogram a közösségi szellemért és az összefogásért.)

Az „igazi” baloldal úgy látja, hogy az egyenlőtlenségek végső soron mindig gazdasági okokra vezethetők vissza, és ezeket elhomályosítják a gender- és a transznemű témák. Az osztályharcot, a „klasszizmust” kiszorította a rasszizmus, és ez ugyan keményebben hangzik, de valójában az identitáspolitika felvizezte az osztályharcot. Jól beilleszthető a piaci logikába, hiszen szoros jegyben jár a divattal és a popkultúrával, és a női kvóták és a vezetői pozíciókban való részesedések közel sem hangzanak olyan harciasan, mint a rendszer alulról jövő megdöntése.

Wagenknecht az identitáspolitikát történelmileg is beágyazza. Az elfajulás a 68-asokkal kezdődött, akik „megcsákyázták az SPD-t és egy akadémikus párttá tették; egy ehhez hasonló miliőben alakultak meg később a zöldek. Ezek a balliberálisok az elmúlt évtizedek szociális változásai nyerteseinek az oldalán állnak és neoliberais lárifári politikát csinálnak a nagyvárosok kozmopolita lakosai számára. A vesztesek – és ezalatt Wagenknecht még mindig a „derék” proletárokat érti – ezáltal elvesztették politikai súlyukat. Az eredmény: kiábrándultság és az AfD-re szavazás.”

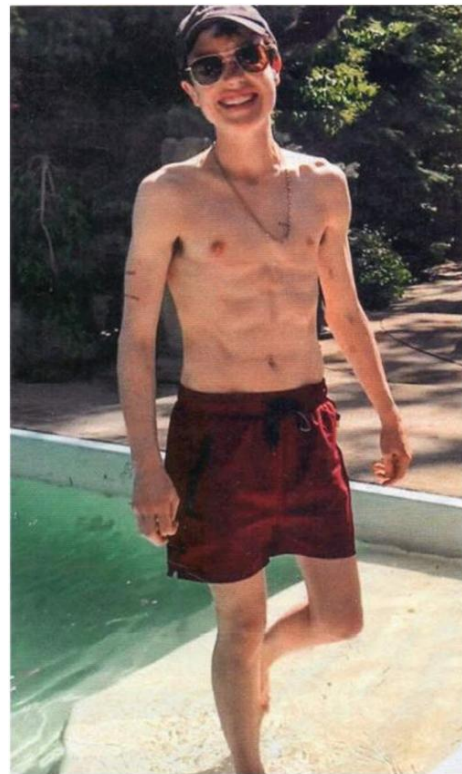
A „kiegyensúlyozott” elemzés

A Spiegel szerzői úgy látják, hogy Wagenknecht túloz, a tények nem támasztják alá állításait, a német társadalmat nem osztja meg olyan nagy mértékben az identitáspolitika, a különbségek nem olyan nagyok a lent és fent között, idősök és fiatalok között. Inkább Steffen Mau, a Humboldt Egyetem szociológusának elemzésével értenek egyet. Mau szerint a jelenlegi súrlódások egy *korszakváltás* tünete. „Kifelé tartunk egy nagyon normák közé szorított, nagyon fehér, nemzetállamba ágyazott és önazonos ipar társadalomból. És egy heterogén, posztindusztriális, globalizált társadalom felé tartunk, melyben sokféle csoportigénnyel kell számolni.” Úgy ítéli meg, hogy nincs akkora különbség a „társadalmi baloldal” és az „életstílus-baloldal” között, mint ahogy az Wagenknecht könyvéből kitűnik. „A transzneműek megítélésében, vagy a homoszexuálisok általi gyermek-örökbefogadásban a társadalomban nem polarizáltak a véleménykülönbségek”. Az identitáspolitikához való viszonyulás inkább a társadalmi státusztól függ, és nem a gazdasági újraelosztástól. Amit Wagenknecht állít, az csak a leginkább kiszolgáltatottakra vonatkozik. „A német társadalom viszonylag liberális és nyílt, a jövedelmi és képzettségi kategóriáktól függetlenül.”

Tabuk és kommunikációs akadályok – Újbeszél

A nyelv eszköz, mely a kommunikációt, a kölcsönös megértést kell szolgálja. Az identitáspolitika azonban a nyelvet és a szimbólumokat is céljai szolgálatába állítja: tabukat állít fel, egyes szavak használatából politikai következtetéseket von le, a nyelvet határok és elhatárolódások kiépítésére használja, a verbális félrelépéseket szankcionálja. – Azaz számára a nyelv politikai eszköz, a politikai harc színtere.

Elliot Page amerikai színész egy fürdőnadrágos fényképet töltött fel az Instagramra, öt és fél milliós rajongótábora számára. A fényképet a média így kommentálta: Elliot Page a mell-eltávolítás után. A 34 éves színész ugyanis transzgender. Bármit meg szabad írni róla, csak egyet nem: mi volt a korábbi neve. (Már neve is van a tilalomnak: *deadnaming*.) Ez ugyanis tabu. De annyira, hogy a Netflix még azon a filmen is megváltoztatta visszamenőlegesen a nevét (!), ahol még nőként szerepelt. Mi ez?! – kapja fel a fejét az olvasó – ha nem az 1984-ből ismert orwelli Újbeszél! Hát ez is megvalósult! Vallásos korokban a tabuk még természetesenek voltak. De egy demokráciában, amikor az emberek döntő többsége már ateista... Ma már csak egy olyan tabu van, mely mögött teljes társadalmi megegyezés áll: a holocaust-tagadás.

Egyes egyetemeken pontlevonás jár azért, ha a hallgató dolgozatában csak a hímnemű formát használja általános alanyként. A kasseli egyetem nemrégiben arról tájékoztatott web-oldalán, hogy a „nemileg helyes beszéd” a dolgozatok elbírálásánál értékelési kritérium lesz, de az eljárás jelenleg vitatott. Az emberek nagy része – még ha elvileg egyet is ért pl. a „gender-helyes” beszéddel –, ellenáll, ha azt kötelezővé akarják tenni. A néger szó kitagadásának külön irodalma és története van, helyette N-wort-ot illik írni, mondani, de ez – tekintettel a szó mögöttes tartalmára – teljes mértékben indokolt.

A nyelv politikai célú használata gátolja a vélemény szabadságot. Egy friss felmérés szerint a németek 44 százaléka (!) úgy gondolja, hogy bizonyos témákban (és nem kétséges, hogy ez alatt mit értenek) már nem lehet szabadon véleményt nyilvánítani. Még soha nem volt ilyen magas ez a szám a Szövetségi Köztársaság történetében – kommentálják a szerzők.

*

A Spiegel végül is tehát feltette az új politikai divatáramra vonatkozó, szinte tabunak tekintett kérdéseket, de a válaszok közül azokkal ért egyet, amik a hóbotos és sokszor értelmetlen, sőt, a szólásszabadságot korlátozó kilengéseket egy korszakváltás kísérőjelenségeinek tartják: a feszes, nemzetállami keretek közé szorított társadalom egy heterogén, posztindusztriális, globalizált társadalom felé tart.

Bp, 2021. júl. 16.

Kiss Károly

(Megjelent a Magyar Nemzet 2021 július 20-i számában)